

Kuvassa olevat puuportaat sijaitsevat sakariston sisäänkäynnin yhteydessä nykyisen teknisen tilan alla. Ne lienevät inventaarissa mainitun viinikellarin portaat. Viinikellari mainitaan vielä aivan 1900-luvun alusta olevassa inventaarissa. Mahdollisesti viinikellari on hajotettu vasta 1900-luvun puolivälin jälkeisissä muutostöissä.

Julkisivu

Kirkko on laudoitettu vuonna 1825 ja maalattu punaiseksi 1828. Myös katto paanutettiin viimeksi mainittuna vuonna kokonaisuudessaan.

Ilmeisesti katto oli päällystetty päreillä vuoteen 1828 asti. Ei ole tietoa, oliko kellotorninkin katto alun perin päreillä/ paanuilla päällystetty. Ainakin

1896 kuvatun kirkon pääkatto näyttää olevan muuta kuin peltiä ja kellotorni taas sileä ja vaalea, joten sen voisi tulkita pelliksi.

Kellotorni

Kellotorni on rakennettu kirkon yhteyteen läntisen ristinvarren jatkeena. Tornin alaosa toimii kirkon etuhuoneena, ollen 13 kyynärää (7,8 m) kanttaaan. Tornin korkeus räystäälle on 33 kyynärää (19,8 m). Tornissa on kolme kelloa, joista ensimmäisen koko on kyynärän ja 8 tuumaa halkaisijaltaan, yhden kyynärän korkeudeltaan. Tässä kellossa on teksti: "På Samuel Horanius (Hornaus) var Pastor vid Michael almlofi Kyrkja uti Euraåminne blef jag omguten i Stockholm af Gerhard Meyer A 1732".

Toinen kello on likimain samankokoinen ja siinä on teksti: "Guten i Stockholm af Gerhard Horner – Lahjoitettu Eurajoen uuteen Emäkirkkoon Seurakunnan nuorilta miehiltä Vuonna 1804, Koska Theol. Professor Doctor Johan Philman Kirkoherra"

Kolmas ja pienin kello on $\frac{3}{4}$ kyynärää ja tuuman levyinen halkaisijaltaan ja $\frac{1}{2}$ kyynärää korkea, ja siinä lukee seuraavasti: "Johannes Gregorii Theet, Pastor i Euraåminne – Hans Hansson Kyrkjovärd – Soli Deo Gloria – A 1690 – Gloria in Excelsii Deo – Me fusit Aboa Martin Myck A 1960."

Kirkkoma

Inventaariossa kerrotaan vielä lyhyesti kirkkomaasta, joka on harmaakivimuurilla ympäröity ja jonne johtaa neljä porttia.

Kirkkomaan ympärystymitta on 420 kyynärää. Muurin yhteydessä on puinen työkaluvarastona toimiva ulkorakennus.

Loppu inventaarioluettelosta käsittelee yksityiskohtaisesti kirkossa säilytettävää hopea-, tina-, messinki-, pelti- ja lasiesineistöä, kirjoja, kirkkovaatteita ja muuta omaisuutta.

Yhteenveto kirkon vanhimmasta ulkomuodosta

Vaikuttaa siltä, että kirkon ulkomuoto on ollut valmistuessaan sama kuin tämä päivänä. Tosin sakariston nykyisen ulko-oven paikalla on ollut ikkuna. Lisäksi on ilmeistä, että urkuparven kohdalla, etelä- ja pohjoisjulkisivulla olevat korkeat ikkunat ovat alun perin olleet saman korkuiset kuin kirkon muut ikkunat. Julkisivu on ollut laudoittamaton ja punamullalla maalattu

vuoteen 1825 asti. Katto lienee ensimmäiset vuosikymmenet ollut päreellä päällystetty, mahdollisesti punamullattu sekin. Kivisokkeli on ollut betonoimaton eli luonnonkivet ovat olleet näkyvissä. Portaat ovat olleet erilaiset kuin nyt. Nykyiset kiviportaat on tehty vasta 1890, ja sakariston uusi ovi portaineen kymmenisen vuotta tämän jälkeen.

Sisätilojen suurimpina eroina kirkon alkuaikoina verrattuna nykytilaan on eteläisen parven puuttuminen. Pohjoiselle parvelle ei myöskään johtanut portaita kirkkosalin puolelta kuten nyt. Nykyiselle urkuparvelle johtaneet portaat ja ovet olivat myös erilaiset ja eri paikassa, urkuja ei ollut. Kirkon olennaisena osana oli alun perin viinikellari, jonne laskeuduttiin vastapäätä saarnastuoliin vievää portaikkoa.⁴⁵

Sakariston huonekorkeus on todennäköisesti ollut n. metrin korkeampi kuin tänä päivänä.⁴⁶

Olennaisia muutoksia on tapahtunut myös länsitornin alaosassa, pääkerroksen tasolla, sillä 1836 inventaariossa mainitut mitat eivät täsmää nykyisten kanssa. Muutosten luonteesta ei ole löytynyt tarkentavaa tietoa.

Ainoa selkeä muutokseen viittaava jälki rakenteissa on urkujen takana esillä olevassa hirsiseinässä näkyvät vanhojen oviaukkojen paikat. Ne sijaitsevat symmetrisesti n. puoli metriä keskemällä kuin nykyiset aukot. Aukkojen alareunat ovat n. 30cm korkeammalla kuin nykyisen parven lattapinta.⁴⁷

*Kuva
pääeteisestä
urkuparvelle
johtavasta
pohjoisen
puoleisesta
oviaukosta.*

⁴⁵ Muuritutkimuksen kaivausraportti on tätä selvitystä tehdessä vielä kesken.

⁴⁶ Oletus voidaan halutessa varmistaa yläkautta.

⁴⁷ Parvi on kokonaan uudistettu, kun ensimmäiset urut hankittiin kirkkoon 1800-luvun lopulla. Toisen kerran parvi uudistettiin 1925 muutostöiden yhteydessä ja vielä 2010-luvun lopulla, jälleen urkujen uudistustyön yhteydessä.

Alkuperäisistä väreistä

Uuden kirkon kaikki seinäpinnat olivat vaaleanharmaaksi liimamaalattua hirttä. Hirsiseinien alaosa oli tummempi, vajaan metrin korkeudelle asti.⁴⁸ Lattia oli maalaamaton, ja katto valkoiseksi maalattua leveätä lankkua. Penkit, ovet olivat siniseksi maalatut, parvien reunat, saarnastuoli ja alttarialue olivat siniset, kultaisin koristein. Ikkunat, ikkunoiden listoitukset sekä ovien listoitukset olivat tumman punaiset. Ilmeisesti pylväiden yläosa oli seinän värinen vaalea harmaa, ja alaosa sininen kuten penkit.

Kirkon värityksestä on tehty seuraavat tutkimukset:

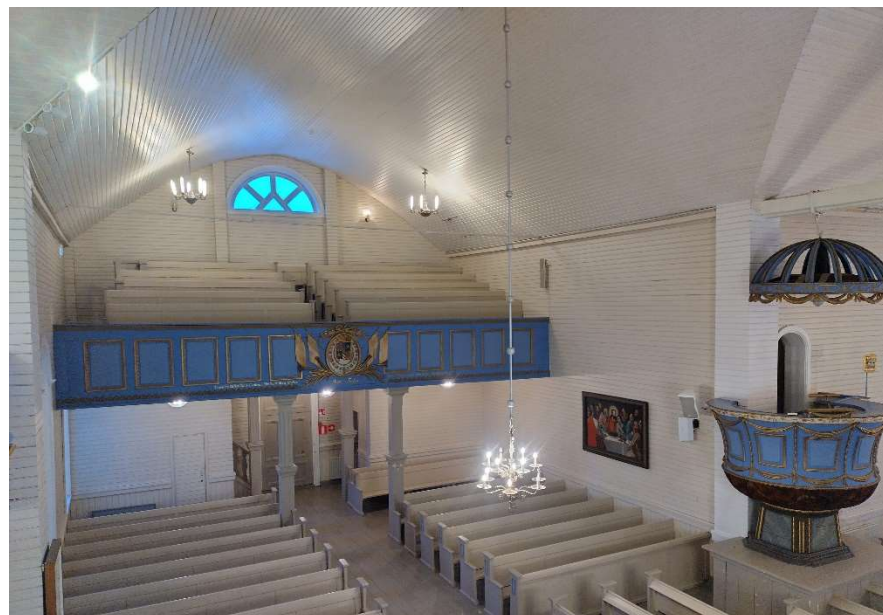
Urut 11/2017 (ennen urkujen uusimista)

Urkuparvi 12/2018

Ulkoväritutkimus 08/2022

Sisäväritutkimus 1/2024

Sisätilojen alimmat löydetyt värisävyt mm. ikkunoiden ja ovien pielilaudoissa, urkuparvella urkujen takaisessa hirsiseinässä, pilareissa, parvien kaiteissa ja kattolaudassa ovat alkuperäiset, vuoden 1836 inventaariossa kuvatut. Lattiankorjaustyön yhteydessä lattiarakenteisiin uudelleenkäytettyinä on löytynyt katkelmia vanhoista penkkien istuinlaudoista, joissa alin väri on vihertävän sininen, toinen kerros ootrattu. Tämä on mielenkiintoista, sillä esimerkiksi inventaariossa punaiseksi kuvattu sävy näyttää nyt liki kaksisataa vuotta myöhemmin esiin otettuna varsin tumman ruskealta, tosin punavivahteisena. Lisäksi esim. penkeissä ja parven kaiteissa mainittu sininen on nykysilmään vihertävä, toki myös sinertävä. Selitys tälle ilmiölle voi olla ajan tuoma pellavaöljymaalain kellastuminen ja tummuminen, mutta toisaalta voi olla kyse myös siitä, että värisävyt hahmotettiin hieman nykypäivää eri tavoin. Oli totuttu aitojen maapigmenttien maanläheisiin sävyihin. Kirkkaat värit, joihin nykykatsoja on tottunut, tulivat mahdollisiksi vasta paljon myöhemmin.

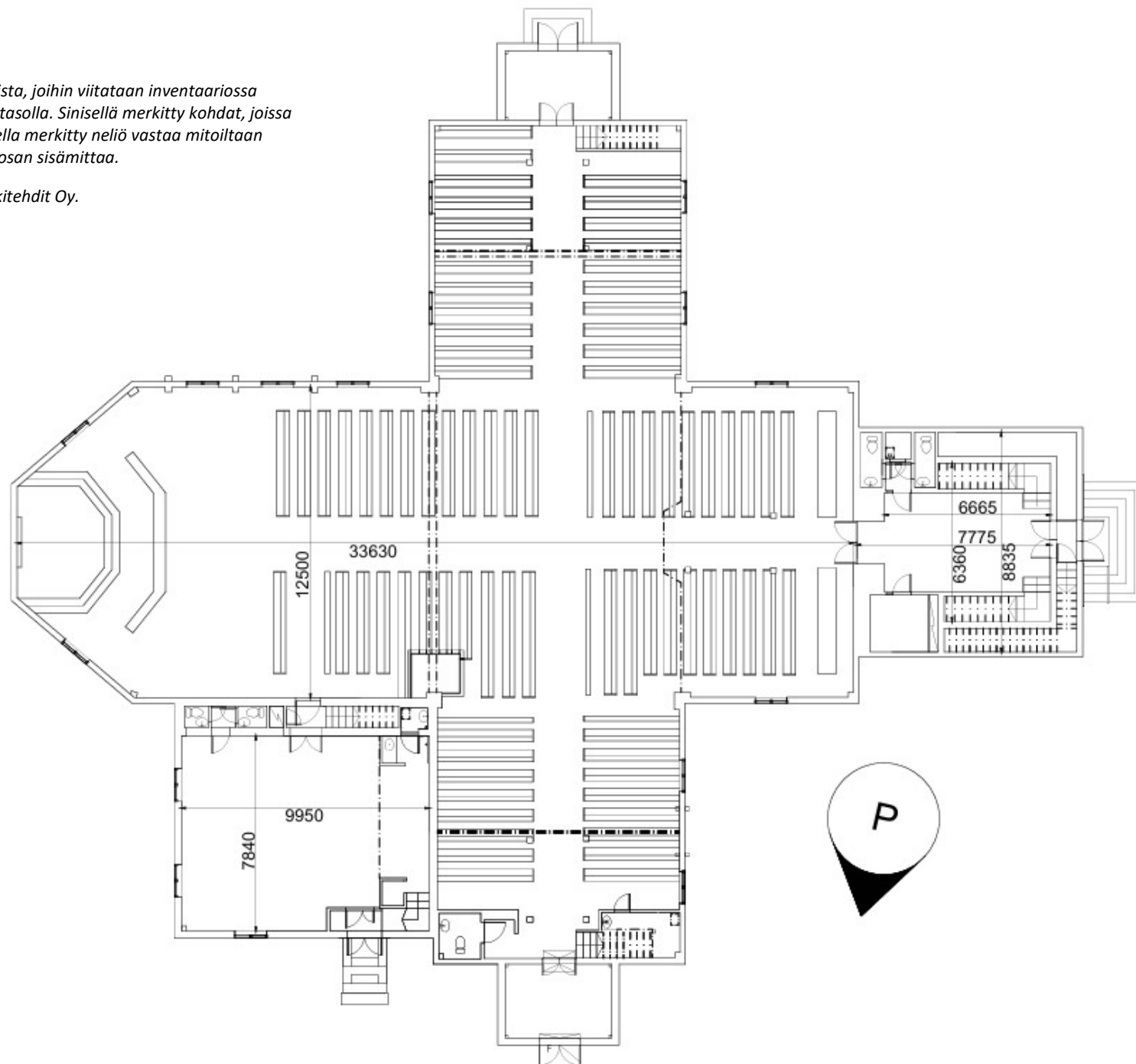
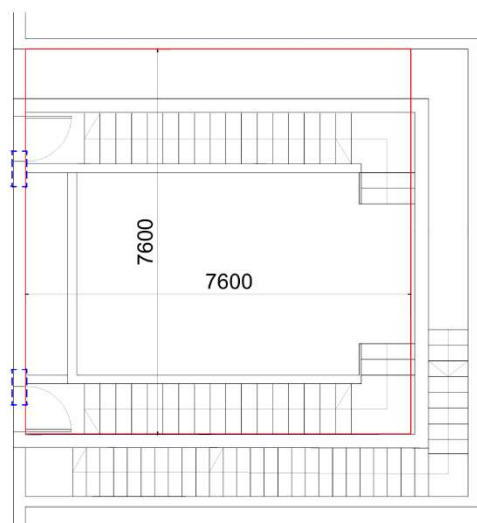

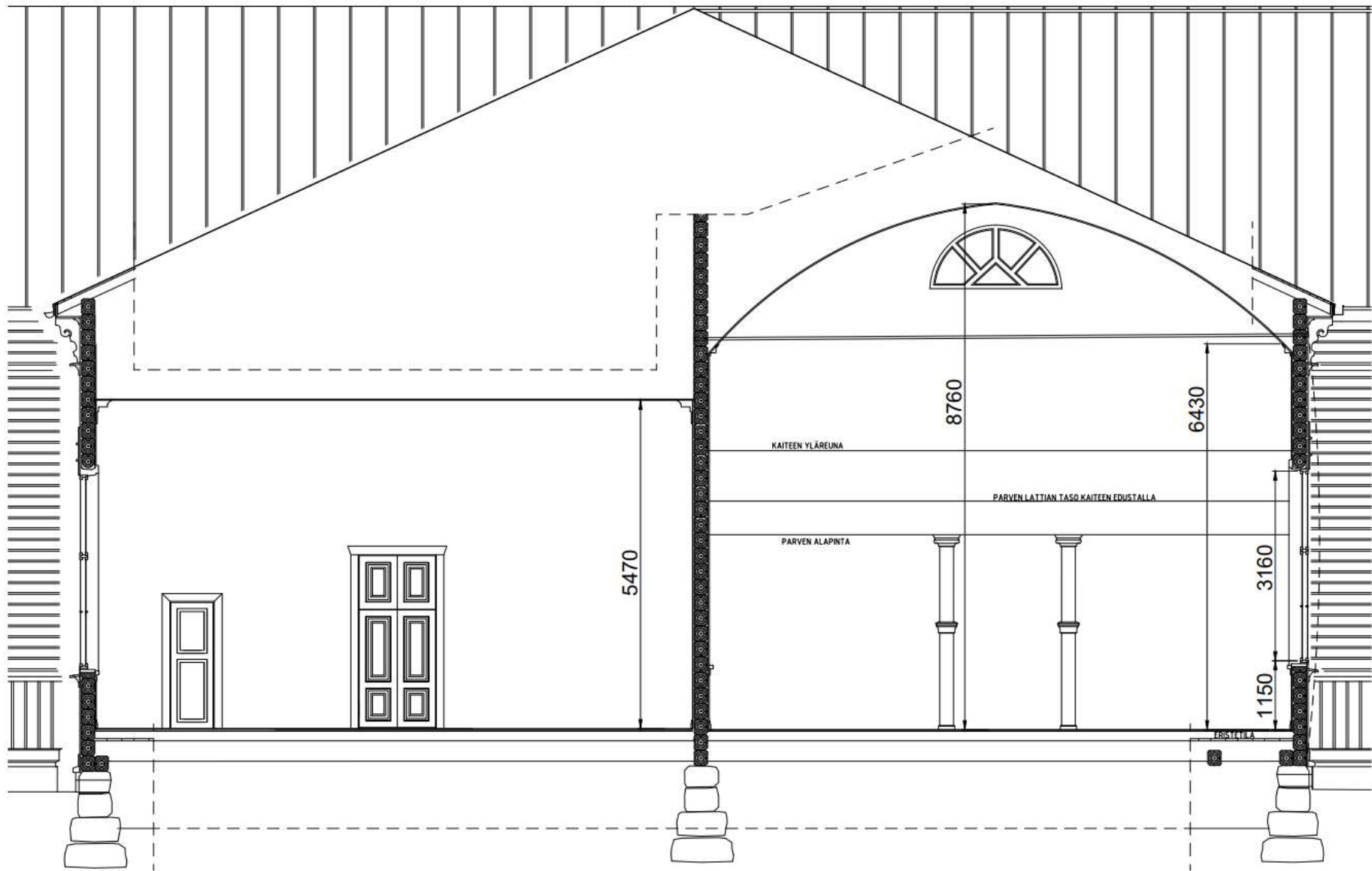
Kuvassa näkyvistä yksityiskohdista alkuperäisiä kirkon osia ovat saarnastuoli katoksineen ja ovineen, lunetti-ikkuna, parvea kannattavat pylväät sekä parven kaide, paitsi Von Fersenin vaakunaa, joka kyllä on alkuperäinen, mutta joka sijaitsi ensin läntisen parven kaiteen keskellä. Kirkko on vuoteen 2024 asti ollut suureksi osaksi 1925 aikaisen mittavan muutostyön asussa.

⁴⁸ Tämä on edelleen todettavissa sakaristossa, 2024 korjaus- ja muutostyön yhteydessä paljastuneista alkuperäisistä seinäpinnoista.

Oikealla pohjapiirros 2023 tilanteessa mitoilla kohdista, joihin viitataan inventaariossa vuodelta 1836. Alla ote länsitornin pohjasta parven tasolla. Sinisellä merkity kohdat, joissa alun perin olleet urkumarvelle johtavat ovet. Punaisella merkitty neliö vastaa mitoiltaan vuoden 1836 inventaarissa annettua länsitornin alaosan sisämittaa.

Mittauspiirustukset ja merkinnät Elo Sødergren arkkitehdit Oy.

Leikkaus sakariston (vas.) ja pohjoisen sakaran (oik.) kohdalta 2023 tilanteessa mitoilla kohdista, joihin viitataan inventaariossa vuodelta 1836. Mittauspiirustus Elo Sødergren arkkitehdit Oy.

Julkisivu vuoden 2023 tilanteessa mitoilla kohdista, joihin viitataan inventaariossa vuodelta 1836. Elo Sødergren arkkitehdit Oy. Sakaristossa mainitaan olleen neljä ikkunaa, joten tänä päivänä suoraan sakaristoon johtava ovi on alun perin ollut ikkuna. Urkuparven kohdalla olevat ikkunat ovat huomattavasti korkeammat kuin kirkon muut 13 ikkunaa. Nämä kaksi

ikkunaa ovat siis mahdollisesti korotetut silloin kun urkuparvelle hankittiin urut, jotta urkurilla on luonnonvaloa, kun lunetti-ikkunakaan ei tornin sijainnin vuoksi tullut kysymykseen niin kuin sivuparvilla.

Vanha kivisakaristo

Carolus Lindbergin 1934 julkaistussa tietoteoksessa⁴⁹ mainitaan että nykyistä kirkkoa edeltävässä kirkossa olisi ollut *suuri kivinen sakaristo /... / todennäköisesti perua vielä vanhemmasta sen vierellä olleesta kirkosta.*

On oletettu, että nykyistä kirkkoa rakennettaessa olisi aluksi säilytetty, tai suunnitelmissa olisi ollut säilyttää, aiemmin paikalla olleen kirkon kivisakasti, joten tutkitaan hieman tätä oletusta: Muodoltaan identtiset kiviosat tosiaan on piirretty sekä vanhan kirkon arviolta 1800-luvulla laadittuun mittauspiirrookseen että uuden kirkon 3. syyskuuta 1800 päivättyyn suunnitelmaan. Seuraavalla sivulla olevassa kuvamanipulaatiossa asetettu päällekkäin vanhan kirkon mittauspiirustus ja uuden kirkon toteutuspiirustus. Mikäli sakasti olisi säilytetty, olisi vanha kirkko sijainnut kirkkolaivan verran nykyisen eteläpuolella. Tänä päivänä ei ole havaittavissa mitään viitteitä siitä, missä aiempi kirkko - ja sitäkin aiemmat - ovat tarkalleen sijainneet. Myöskään vanhasta kivisakastista ei ole viitteitä.

Voi olla, että vanha kivisakasti purettiin ennen nykyisen kirkon rakentamista ja siitä saadut kivet käytettiin uuden kirkon perustuksiin⁵⁰. Toisaalta olisi loogista, että uusi kirkko on rakennettu ensin ja vasta tämän jälkeen olisi vanha kirkko purettu, jotta seurakunnan toiminta on voinut jatkua keskeytyksettä. Tämä taasen puoltaisi oletusta, että kaksi ajallisesti peräkkäistä kirkkoa eivät olisi sijainneet samalla kohtaa ja kivisakastin säilyttäminen kirkosta toiseen olisi ollut ainakin teoriassa mahdollista⁵¹.

Edellä mainitun tietoteoksen seuraavasta kappaleesta saa myös käsityksen, että kivisakastin säilyttäminen on ollut nimenomainen pyrkimys: *Pohjaltaan kirkko on ristin muotoinen, jossa poikkivarret ovat siirretyt keskiakselta hiukan torninpuoleen päin. Tämän siirron on aiheuttanut yllä mainittu kivinen sakaristo, joka kiinteästi liittyy ristivarsien väliseen kulmaan.*

⁴⁹ Suomen kirkot S.28

⁵⁰ Tämä oletamus toistuu suullisena tietona seurakuntalaisten keskuudessa.

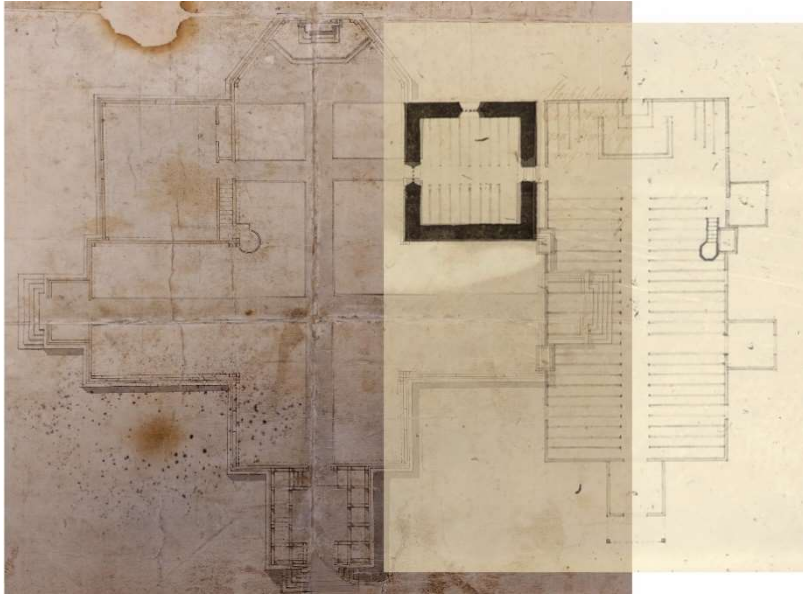
Vai voiko olla, että Lindberg on hänkin yksinkertaisesti kompastunut nykyisen kirkon alkuperäisiin piirustuksiin ja tehnyt päätelmät niistä? Vai onko kivisakaristo tosiaan alun perin säilytetty uuden, 1803 valmistuneen kirkon eteläpuolella?

Teoksessa Suomen kirkot ja kirkkotaide I on kartta, jonka pääsisältönä on keskiaikaisten kivikirkkojen levinneisyys. Tämän lisäksi kartalle on merkitty *alun perin puukirkon osana olleet, säilyneet kivisakastit*. Tällainen merkki on Eurajoen kohdalla. Kaiken kaikkiaan, eri lähteiden valossa, vaikuttaa todennäköiseltä, että Eurajoen Kustaa Aadolfin kirkon eteläpuolella, symmetrisesti nykyisen sakariston kanssa, on kirkon valmistuessa sijainnut vanhemman kirkon yhteydessä alun perin ollut kivisakaristo. Mikäli näin on, ja kuorista on ollut käynti kivisakaristoon vastapäätä nykyistä pohjoista sakariston oviaukkoa, pitäisi vanhan oviaukon olla jäljellä nykyisen sisäpaneelin ja ulkolaudoituksen peittämänä. Tästä voisimme saada varmuuden paneelipintoja avaamalla.

Ote kirjassa Suomen kirkot ja kirkkotaide I esitetystä kartasta s. 45, jossa Eurajoen kohdalle on piirretty pieni kolmio merkitsemään alun perin puukirkon osana olleen, säilyneen kivisakastin merkki.

⁵¹ Paikalla on perimätiedon mukaan ollut nykyistä ennen ainakin kolme eri kirkkoa.

Vanhan kirkon mittauspiirustus ja nykyisen kirkon suunnitelma sijoitettuna oletetun saman kivisakastin suhteen.

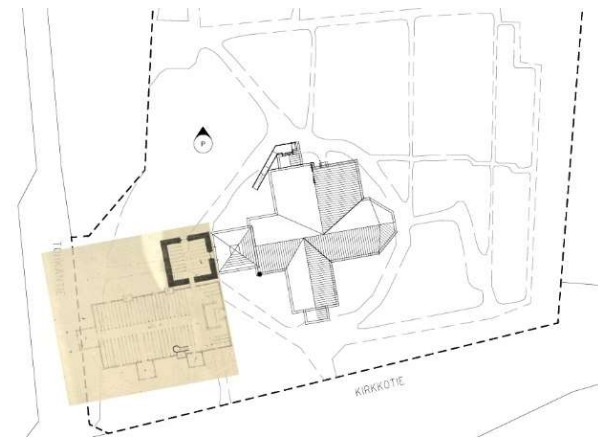

Kuva otettu helmikuussa 2024 urkupalvelta kohti alttaria. Kuvaan oikealle merkitty punaisella kohta, jossa oletettu käynti kirkkotilasta kivisakaristoon olisi sijainnut.

Mikäli kivisakaristo on ollut esitetyllä paikalla vielä nykyisen puukirkon kanssa samaan aikaan, on se purettu ennen kuin julkisivu on laudoitettu, sillä laudoituksessa ei näy paikkauskohtia.

Mainittakoon vielä, että Turun maakunta-arkistossa säilytettävissä inventaareissa⁵² ei mainita kivisakaristoa, mutta nämä inventaarit alkavat vasta vuodesta 1825, mikä sekin puhuu mahdollisen aikaisen purkamisajankohdan puolesta.

Toisaalta pitäjänkokousten pöytäkirjojen valossa näyttää siltä, että vaikka kirkko tosiaan alun perin oli määrä rakentaa siten, että vanha kivisakaristo olisi voitu liittää osaksi kirkkoa, ei näin lopulta tehty, vaan uusi kirkko rakennettiin vanhan kirkon itäpuolelle.⁵³ Lisävaloa asiaan voitaisiin saada arkeologisin tutkimuksin.

Vanhan kirkon mahdollinen sijainti nykyiseen kirkkoon nähden pitäjänkokousten pöytäkirjojen mukaan.

⁵² Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkiston arkistoyksikkö E VI:20a

⁵³ Heino, Eurajoen historia 2, s.340, TMA ESA pitäjänkokouksen pöytäkirja 3.5.1802.

Vastavalmistuneen kirkon rakenteelliset ongelmat

Rakennusmestari Mikael Piimäsen kerrotaan hoitaneen rakennustehtävän huonosti ja jopa hänen käytöstään arvosteltiin.

Perustusten kerrotaan todetun jo valmistuessaan niin huteriksi, että seurakuntalaiset epäilivät niiden kestävyyttä suunnitellun kokoisen kirkon alla.⁵⁴ Tämä on erikoista, olihan Piimänen kokenut kirkonrakentaja.

Niin tai näin, Piimäsen työtä vielä päältä katsomaan valtuutettiin luutnantti Jacob Tuder. Tuder ei kuitenkaan viihtynyt toimessa pitkään, vaan pyysi eroa, ilmeisesti hankalasti tulehtuneen ilmapiirin vuoksi. Kaikesta huolimatta rakennustyöt edistyivät ja kirkko valmistui.

Seuraavana vuonna valmistumisesta todettiin alttarialueen eteläisen seinän pullistuvan ulospäin.⁵⁵ Yhtenä syynä tähän voi olla se, että suunnitelmat oli laadittu uskoen, että em. seinää on ulkopuolelta tukemassa olevassa oleva kivisakaristo. Kun suunnitelmat viime hetkellä muutettiin siten, ettei kivisakaristoa ollutkaan, olisi pitkä ja korkea seinä tarvinnut muunlaista tukea. Pohjoisenpuoleista saman pituista seinää tukemassa on rakenteeseen salvottu sakariston ja portaikon rakenne. Ei ole tietoa asennettiin eteläseinän ikkunoiden välissä olevat följarit jo rakennusvaiheessa vai lisättiinkö ne samalla kun vetotangot asennettiin 1819.⁵⁶

Kirkon perustukset eivät vaikuta varsinaisesti painuneen reilun kahden sadan vuoden aikana. Kirkon kattolinjat ovat myös varsin suorat, joten mitään kovin vakavaa puutetta ei rakenteessa ole ollut ja eteläseinän kaatumistai-pumus lienee selitettävissä juuri suunnitelmista poikkeavalla kivirakenteen tuen puuttumisella, mikä sitten korjattiin vetotangoon. Myös ristikaroiden seinät sidottiin yhteen vetotangoon samalla kun perustuksia korjattiin, mutta vasta 1824.

⁵⁴ Heino, Eurajoen historia 2, s. 341. Eurajoen pitäjänkokouksen pöytäkirja 8.8.1802. ja 10.10.1802.

⁵⁵ Heino, Eurajoen historia 2 s. 342, TMA Cd:1, piispantarkastuspöytäkirja 15.9.1804.

On mahdollista, että uuden kirkon rakentamisen ympärillä jo vuosikymmeniä vellonut kiista ja tämän myötä kiristynyt ilmapiiri ja huoli aiheuttivat ja ainakin suurensivat kirkon rakenteen kestävyyttä epäileviä huhuja. Kirkko seisoo edelleen tukevasti paikallaan.

Kirkon päälaivan eteläseinää on korjattu koolauksilla ja paneloinnilla suuremmaksi vuonna 1925. Alaosassa sisäpaneeli on kiinni hirressä. Seinä nojaa ulospäin n. kymmenisen senttiä korkeutensa matkalla. Valokuva alapohjan korjaustyömaalta kesäkuussa 2024.

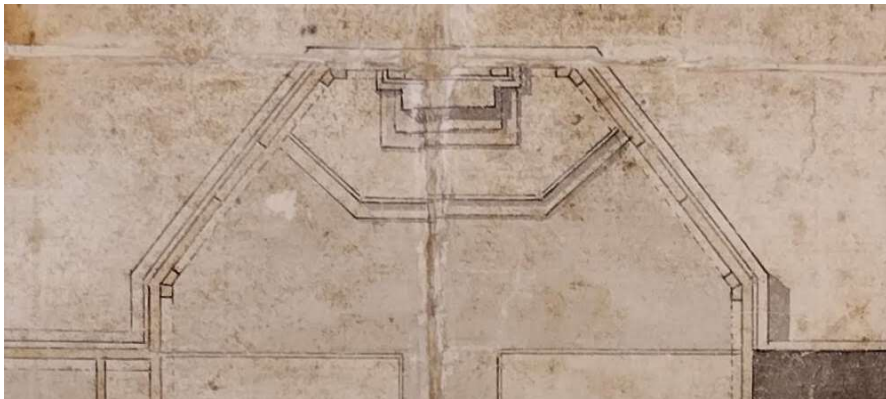
⁵⁶ Heino, Eurajoen historia 2 s. 342, TMA ESA pitäjänkokouksen pöytäkirja 11.2.1821ja 25.1.1825.

Eteläsiiven lännenpuoleinen ulkoseinä. Hirret on punamullattu tummalla faluninpuneisella ennen laudoituksen asentamista. Myöhemmin vaihdetut ikkunat on tiivistetty polyuretaanivaahdolla ja lasivillalla. Kirkko on laudoitettu vuonna 1825 ja maalattu punaiseksi 1828.

Altтарin takainen seinä lienee alun perin ollut näkyvä, ilman alttaritaulun alaista paneelia, sillä sinisen liimamaalin jäänteet paljastavat seinän suoristetun kirveellä jälkikäte.

Vasemmalla alttarin alue vuoden 1800 suunnitelmassa. Ei ole tarkkaa tietoa siitä, millainen vastavalmistunut alttarialue oli.

3. Muutosvaiheet

Kirkko 1800-luvun puolivälin jälkeen

1800-luvun loppupuoli on ollut uudistusten aikaa Eurajoen kirkossa niin kuin koko Suomessa.⁵⁷ Suomi kuului edelleen Venäjään, mutta olot olivat vapaammat keisari Aleksanteri II (1855-1881) noustua valtaan. Toisaalta uusien mahdollisuuksien taustalla olivat myös metsätalouden kehityksen tuoma taloudellinen vaurastuminen ja liikenneyhteyksien parantuminen.⁵⁸ Kirkkorakennuksen osalta oli saavutettu stabiili taso alun rakenteellisten ongelmien jälkeen,⁵⁹ joten nyt oli mahdollista kääntää katseet mukavuutta ja moderniuutta tuoviin parannuksiin kirkkorakennuksessa.

Eurajoen Kustaa Aadolfin kirkko ei suinkaan ollut ainoa, jossa muutoksia tehtiin, tai ainakin jo suunniteltiin. Esimerkiksi Kiukaisten kirkkoon asennettavista uusista lämmitysuuneista uutisoitiin Aura-lehdessä maaliskuussa 1893. Samassa artikkelissa toivottiin, että *”seurakunta samalla kertaa laittaa kirkon kumminkin sisältä päin siistimpään kuntoon ja hankkii myöskin urut! Silloin olemme astuneet koko pitkän askeleen ajan vaatimusten suuntaan.”*⁶⁰

Urut

Urut kuuluivat siis, kuten todettua, ajan vaatimuksiin. Eurajoella urkuja hankittiin jo muutamaa vuotta kiukaislaisia ennen. Kirkkokokous päätti urkujen hankkimisesta syyskuussa 1889.⁶¹ Kesällä 1891 seurakuntalaiset järjestivät tanssit, joiden tuotto oli määrä lahjoittaa urkujen hankkimiseksi. Kaikki eivät tällaista siveetöntä menoa hyväksyneet, vaan tanssien järjestäminen kirvoitti nimimerkin *”eurajokilainen”* kirjoittamaan tekstin Rauman Lehteen otsikolla *Sananen iltahuweista ”urkuin hankkimiseksi”*⁶²

Epäilemättä tanssit kuitenkin järjestettiin. Ja vaikkei näin hankittu summa olisikaan ollut suuren suuri, päästiin urut kuitenkin tilaamaan jo seuraavana

⁵⁷ Kansalaisyhteiskunta.fi/ tietopankki: Kansallinen herääminen (1850–1900)

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Heino Ulla, Eurajoen historia 3, s. 455.

⁶⁰ Lehtiartikkeli Aura nro 33, 18.3.1893.

vuonna. Turkulainen Maria Lindeman nimittäin lahjoitti Eurajoen kirkolle rahat, 11 400 markkaa, urkujen hankkimiseen vuonna 1892⁶³. Urkuri S. Riikonen tarkasti urut juuri ennen joulua, ja seurakunta pääsi ilmeisesti jo kuulemaan niitä joulukirkkoon. Joitain osia oli kuitenkin *pakkasen ja kiireen vuoksi* jäänyt toimittamatta. Tammikuun lopulla 1893 puuttuneet osat toimitettiin ja asennettiin, minkä jälkeen urkuri saattoi ilokseen antaa tarkastuslausuntonaan seuraavaa: *”Lopullisesti tarkastettuani Eurajoen seurakunnan kirkossa sijaitsevia Herra tirehtööri J. A. Zachariassénin rakentamia 14 äännejaksoisia uusia urkuja olen tilaisuudessa mielihyvällä täten todistamaan, että edellä mainitut urut nyt owat kaikinpuolin rakennusehdotelman mukaisessa kunnossa.”*

Näistä ensimmäisistä uruista on säilynyt yksi valokuva, joka antaa myös muuta mielenkiintoista tietoa kirkon 1800-luvun ilmeestä. Urut kuvataan aikansa mukaisiksi, ja niiden ääntä erinomaisen miellyttäväksi ja sointuvaksi sekä sangen juhlalliseksi. Urkuri kuvaa niitä myös suhteellisen pieniksi mutta kuitenkin *”kaikilla mahdollisilla mukavuuksilla varustetuiksi”*.

Itse maanviljelysneuvos Axel Björkenheim ja w.t. pastori Roos kiittivät rouva Lindemania *”suuriarmollisesta lahjastansa sekä päätti että rouva L:n ja hänen miesvainajansa nimet maalautetaan sopivaan paikkaan urkuihin.”*

Kuva otettu helmikuussa 2024 kohti urkuparvea. Urut uusittiin vuonna 1966 ja edelleen vuonna 2018. Urkujen keski-osan kuori on vuodelta 1892.

⁶¹ 24.9.1889. Turun maakunta-arkisto, yksiköt E VI 20a ja 20b vuosilta 1845 -1908.

⁶² Rauman Lehti no 39 A 16.5.1891

⁶³ Lehtiartikkeli Aura nro 33, 18.3.1893.

Valokuva Satakunnan Museo, Kuusela Juho, SNL73282

Vuonna 1922 otettu valokuva kohti urku-parvea. Kuvassa kirkon ensimmäiset urut vuodelta 1892. Urku-parvi pylväineen myös 1892 asussa. Tämän uudistetun parven kaitteen kerrotaan inventaarissa 1900-luvun taitteesta olleen ensin valkoinen, ja peilien reunojen kultaiset. Pylväitä on keskellä kuusi ja molemmilla ulkoseinillä kolme. Pylväiden yläpäät muodostuvat koristeleikatuihin vinoituista. Parvea kannattavat palkit ovat näkyvissä. Ennen parven uusimista parven kaide on ollut suora, ilman ulkonema. Vaakuna on siirretty pohjoisen parven kaitteeseen ilmeisesti juuri siksi, että parven muutostyössä 1800-luvun lopulla on haluttu rakentaa tämä ulkonema. Vaakuna teksteineen ei olisi mahtunut tähän. Penkit ovat ootratut.

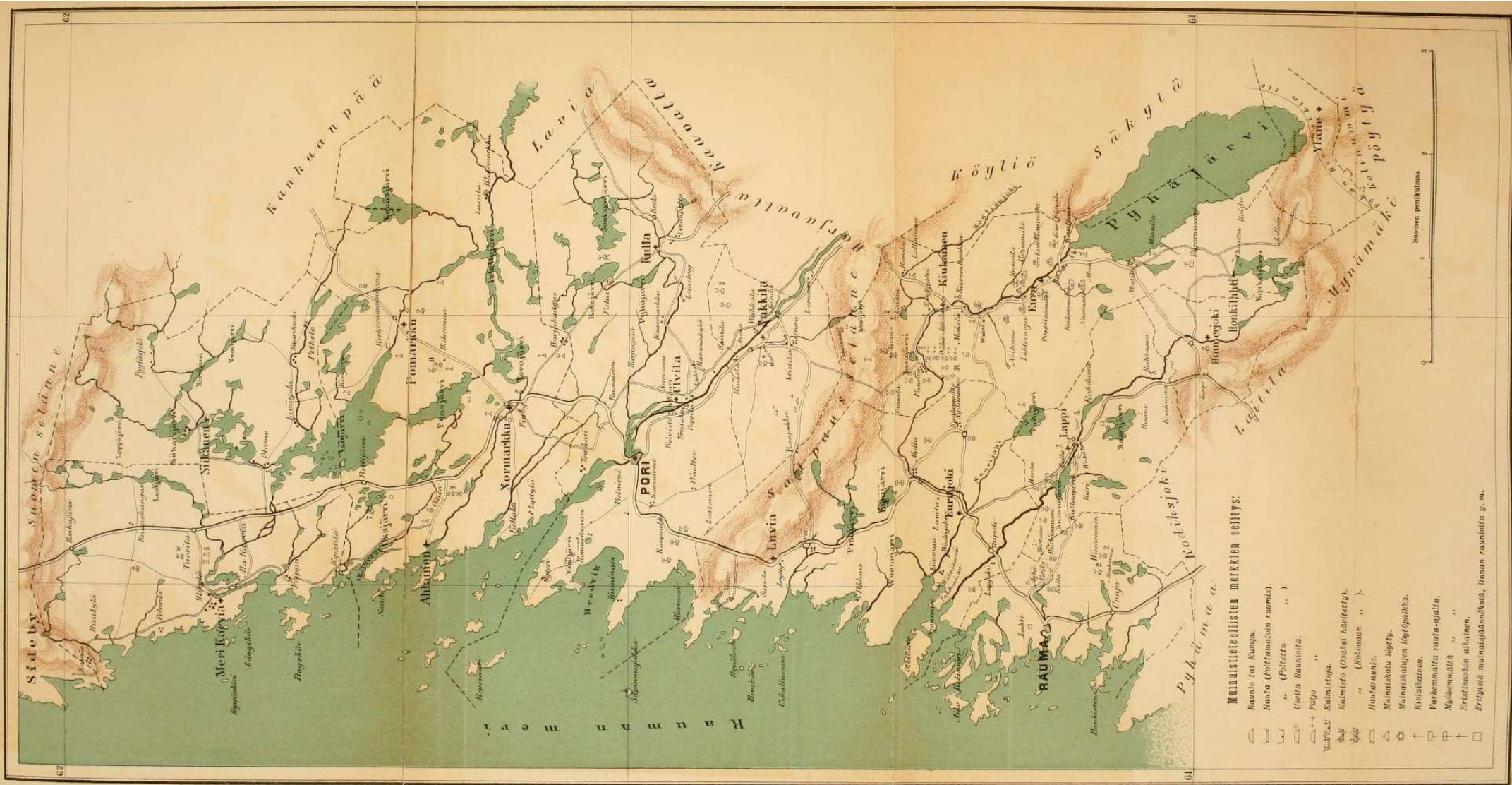
Vasemmalla yllä: Kellotornin yläosaan kirjoitettu suurin kirjaimin J.W.B. 1804.

Vasemmalla alla: Urkuparven alla oleva alakatto on laskettu ilmeisesti 1925 muutoksessa. Valokuvassa edellisellä sivulla näkyvät palkit ja em. aikainen alakatto ovat säilyneet alaslaskun takana.

Oikealla yllä ja alla: Vaikka useat lähteet kertovat, että kirkon rakennusmateriaalina ei olisi käytetty vanhaa hirttä, lattiarakenteita kannattelelta on löytynyt korjauksien 2024 aikana hirren katkelmia, jotka ovat varmuudella kuuluneet aiemmin johonkin toiseen rakennukseen.

ULVILAN KIHlakUNNAN KARTTA 1878.

Ulvilan kihlakunnan kartta 1878. Litteenä kirjassa Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, Finska vetenskapliga sällskapet 33. häfte.

Kartan alareunassa lukee: F. Tilgmannin kirjap. Helsingissä.

sana som i kyrkan. En liten storkallare är inrättad vid
 ingången i Jakobstian till Communion Vinets förvarande
 Kyrkan är utom en bådformad samt rödmålad år 1828,
 ommålad 1846; taket helloch hållet spänlagt 1828 och tjäradt
 1843; norra koret spänlagt å nys 1853; kyrko och torn taks
 utom norra koret, å nys spänlagt och tjäradt 1860; åter tjä-
 radt 1863; Kyrkan är brandförsäkrad i Finska brandstodsbo-
 laget för landet år 1864 för ett försäkradt värde af 32,000
 finsket mynt. Hvar blipvit år 1865 utvändigt rödstreken
 med wattenfärg samt dörrar och fensterbågar utvändigt
 ommålade med hvit oljefärg. År 1867 invändigt målad ta-
 ket med hvit och väggarne med ljusblå wattenfärg, ka-
 karna och dörrarna målade i olja till oljefärg, fönstren
 hvita, Lektarens, predikstolen och Altarframbet ^{blå}
 med bibehållande af gamla färgnyllningarna.
 Tornet eller klockstapeln är byggd i sammanhang med
 kyrkan i ändan af venstra koret, hvars fot utgör förstuga
 till kyrkan och innehåller 13 alnar i fyrkant; dess

Yllä ote Euraäminne Moderkyrkas Inventarium 1.8.1874. Turun maakunta-arkisto, Turun
 arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkisto E VI 20b vuosilta 1858-1890. Inventaariot ovat
 tarjonneet selkeimmän tietolähteen kirkkorakennuksen muutoksista.

Myös ensimmäinen suomenkielinen inventaario on säilynyt Turun Arkki-
 hiippakunnan Tuomiokapitulin arkistossa.

Inventaariota ei ole päivätty, mutta sen sisällöstä ja siinä esiintyvistä vuo-
 siluvuista päätellen, inventaari on kirjoitettu 1902-04 välisenä aikana.

Oikealla ensimmäinen sivu inventaarista vuoden 1902-04 väliltä. Turun maakunta-arkisto,
 E VI 20b 1825-1908. Seuraavilla sivuilla ko. inventaarin sivut 2-5.

Euraajoen emäkirkon tavaralettelö

Kirkko on ristikirkko, rakennettu puusta v. 1803.
 vihitty tarkoituksensa Ep:nä marraskuuta samu-
 na vuonna, jolloin sai nimen „Gustaf Adolf“
 - Isältä mitattuna on kummankin ristin pi-
 tuus 33,26 m. Itäisen ristin leveys on 19,33 ja
 pohjoisen 9,80 m. Korkeus lattiasta laken on 6,40 m.
 Katon laki on laudoista lattia lankuista. Keku-
 roita on kolmeoista. Ne ovat 2,97 m:n korkeiset
 ja varustetut neljällä koko jsellin ruudulla, ylim-
 määt ruudut nim. viides ja kuudes ovat melkein
 puolipyöreät. Lisäksi on vielä etelä- ja poh-
 joisristissä ylähalla pieni puolipyöreä ikkuna.

Saarnastuoli on pyöreä ja maalattu saalean
 siniseksi, kullattuine korustuksineen. Se on koillisessa
 ristikulmassa, jostaak senne käy sakaristow ovel-
 ta. Saarnastuolin yläpuolella on samansävyinen
 ja koristeellinen telttakatos.

Altaritaulu esittää Vapahtajamme ristiä
 ojanappuraperuununeen. Se on 4,60 m. korkeaa ja
 2,67 m leveää ja kaunistettu kullatuilla koristeilla
 m. m. Euraajoen pitäjän vaakunalla (raasu pitä-
 en vaakunasta sakarsaan). Tämän taulun ylä-
 puolella on pienempi säteilevää auringoa kuvaa-
 va taulu. Molempain näitten taulujen sekä kir-
 kon kultaus ja aikaisempi ohjemaalauus on toimi-
 tettu kreivi Terserin perheen kustannuksella.
 Parvet on pohjois-länsi-jästeläristissä.

Urut sijaitsevat länsiparvessa. Ne ovat 14-äänii-

keertaiset, varustetut kahdella marmerialla, pedaa-
lilla, Harkistorilla ja Hapselilla. Ne ovat urku-
soittajia J. A. Zachariassenin tekemat 1892 ja mak-
soivat 11500 mk. Ensikerran käytettiin niitä san-
tukokkeensa joulupäivänä s.v. Tällöin saatiin
tähäksi Turkulaiselta apteekkeri Karl Lindo-
mannilta, joukkopöytäkuu aikaa oli tukkuna
seurakunnassamme ja hänen rouvallaan Maria
Lindemannilta, kirkon kirjotuksen urkujen san-
sivulla osottaa. Urkujen siirustukset ovat kir-
kon arkistossa. — Pukukäntöjä ja hautakun-
ia ei kirkossa ole.

— Seinät ovat alunperin olleet vaaleansinis-
sä ja katonlatti valkeisessa vesimaalissa. Ovet
ovat alkuaan ohjymaalilla maalatut vaalean-
siniseksi, ikkunain puilleet ja pielit punaisiksi,
parvet vaalean siniseksi kullattu peiliin ren-
noinen. Keskellä pohjoisparvea on kullattu
kreivi Fersenin vaakuna, jonka alla on kiv-
jotus. Denna kyrka har Klaus Skellence Riks Marfathens
Greve Adelt y Fersen Herre till Tuojohtäktmäta år 1804
Seinät ovat kaikki taunneväriset. V. 1867 ma-
lattiin kirkon katonlatti valkealla ja seinät
vaalean sinisellä vesimaalilla. Ovet ja par-
vet maalattiin ohjymaalilla taunneväriseksi,
ikkunain puilleet ja pielit valkeiksi, saarnastuoli,
parvet ja alttarin kehys siniseksi, säilyttämällä
vanhat kullatukset. Kun urut saatiin kirkkoon,
oli lantunen parvi kokonaan uudistettava ja
maalattiin se silloin valkeaksi, peiliinmaal-
kullattiin.

Sakaristo on rakennettu kirkon yhteyden-
säisen ja pohjoisen ristien väliin. Se on 87
pöytä ja 480 mk. Looea, 6 kom. korkeaa, lasipöytä
Linnä on kolme samallaista ikkunaa kiviin.

kirkossakin sekä yläosa netjainesta, joka
tehtiin oviksi v. 1896. Sakaristossa on kirkon
entinen alttaritaulu, kuvaava Kristusta ris-
tillä. Se on kullakristeivissä kehysesissä
Sakaristossa on myöskin samallaista pent-
tejä kuin kirkossa.

Kirkon ja sakariston väliin on teh-
ty pieni kirkkellari eltoottissiviniin päilyt-
jänistä varten.

V. 1899 asetettiin kirkkoon H ja saka-
ristoon yksi ripauni. Linnä on 3/4
saatiin kokoon vapaachtoisilla lahjoilla,
joista maaviljelysneuvos H. Björkenheim
antoi 1000 mk. Linnä ostettiin Joimimimi Tel-
jet Trusilla Hokkolasta.

Ulkosuolelta kirkko lannoitettiin ja
maalattiin punaiseksi v. 1828, toisoon se
maalattiin 1846. Katto saunutettiin
ja lannoitettiin kokonaan 1828, v. 1843 se lannoitettiin
Pohjoisristi saunutettiin uudestaan
1853, muut kirkon ja lannoitettiin saunutet-
tiin uudestaan ja lannoitettiin v. 1860. V. 1863
se taas lannoitettiin — V. 1865 maalattiin kirkko
vesivärillä punaiseksi sekä ovet ja ikkun-
napielit ohjymaalilla valkeiksi.

V. 1874 korrattiin ja lannoitettiin vesihatto. Sit-
temmin on ulkoaltoa korrattu ja lannoitettiin
v. v. 1884 ja 1888. — V. 18 lannoitettiin kirkko
uudestaan ulkoaloin ja maalattiin ohj-
maalilla ruskehtavanharmaaksi, ovet ja
uudet ikkunat samoin. Portaat, katto-
lannoitettiin uudestaan ja kullattiin
sementillä, kiviä lannoitettiin valkeaksi.

14
V. 1896 tehtiin Sakariston oven steen portaat.
V. 1901 tehtiin kirkkoon uusi vesikatto galvaniseeratusta rautapeltistä ja as. tettiin sekä Tornin että itäisen ristien pöytäkän ukkosojohdatin.

Kellotapuli, joka on neliskulmainen, kukin seinä 7,82 m, on rakennettu kirkon yhteyteen, Läntiseen ristien pöytäkän. Sen alakerta on kirkon eteläpuolella. Tornin korkeus maasta räystäääseen on 19,68 m. Siinä on kolme kelloa, joista suurin on uudestaan valetta erästä vanhemmista kellosta v. 1836 ja painaa nyt 494,1 kg. Kellon laidassa on kirjotus: "Tulkaa ja ku-
telkiamme Herran meidän jumalamme kotta Lionisa. Jer 41.10. - Myistä loppua, Muu-
ta Duomiota, Muista Tjankraikkisilla. - Vat-
tella Europan emätkirkkoon Michael Ro-
stedtildä Kuviolla a. w. 1836, koska kirjotus
Gust. Westén piti kirkkoherran virkaa ja
Gust. Leppä oli kirkovästi."

Toisessa kellossa, joka on suusta mitatun 79,2 cm ja 59,4 cm korkeaa, on seuraava laite kirjotus: "Pä Samuël Horanius var Pastor vid Michael Almböfs kyrkia uti Auraämminne Hof sag omgjuten i Stockholm af Gerh Meyer N: 1732" - Kolmas ja pienin kello on suusta 47 cm leveä ja 29 cm:n korkeainen, siinä on seuraava kirjotus: "Johannes Gre-
gorii Theel, Pastor in Auraämminne. Hans Hansson kirkowärth. Toti Gloria Deo N: 1690
Gloria Excels Deo. Me Gust Martin Nyström
Aboae. N: 1690."

5
V. 180 samalla kertaa kiien muuttin kirkko laudoitettiin ja maalattiin kellotapuli, sekä korjattiin sen katto ja peitettiin sen kipsellä.

Kirkko vakuutettiin "Suomen maalais-
palovakuutusyhtiössä" v. 1864 32,000 mar-
kasta. V. 1883 alennettiin vakuutussumma
seurakunnan päätöksestä 16,000 markkaa.
Lisäennin korotettiin ensin 37,500 mk:aan ja y-
hä edelleen niin että nykyään v. 1901 alkuaan
on kiinteistö vakuutettu 125,000 mk:sta ja v-
taamisto 15,000

Kirkkopihka on ympärimitatun 331,5 m. Se on ympäröity kivaidalla, jonka eteläinen osa on rakennettu v. 1902 uudestaan suurista päännötyksistä kivistä. Kirkkopihkaan vie eteläpuolelta 3 rautate-
rajää ja länsipuolelta k. s. jenuveräjä.
Yhteensä rakennettu varastoja pöytähuone
ja kaitsee kirkkopihan pöytähuoneessa.

Kirkkopihka on samalla myös hautaus-
maana. Toinen hautausmaa on Tjankteen
kylässä, Satolan ahteenpäällä vottaamaan
Heu varrella Maa, joka on alattaan nel-
jä Tynnyrinälaa on lunastettu seurakun-
nan omaksi Mäki Laurilan talosta, ja vi-
hittiin kirjotettäväksi hautausmaana ko-
räkseen 19 p:nä 1892. V. 1893. rakennettiin
hautausmaalle katuhuone

Parvien muutokset

Vastavalmistuneessa kirkossa oli parvi vain pohjois- ja länsisakarassa. Ei ole tarkkaan tiedossa, milloin eteläinen parvi rakennettiin, mutta se on tapahtunut ilmeisesti samassa yhteydessä 1890-luvun alussa, kun läntiselle parvelle sijoitettiin urut, jotta urkujen viemä penkkitila saatiin korvattua uudella parvella. Päiväämättömässä, ensimmäisessä suomenkielisessä inventaarissa n. 1900-luvun vaihteessa eteläisessä sakarassa kerrotaan jo olevan parvi.⁶⁶

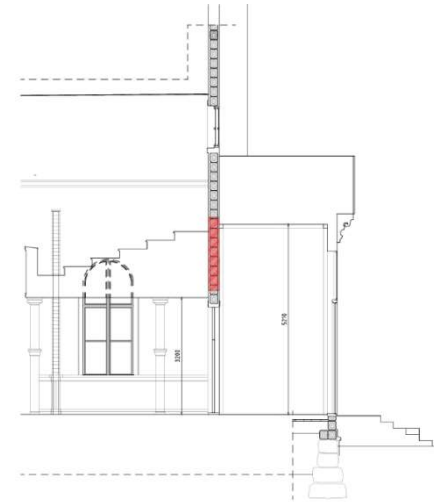
Von Fersenin sukuvaakuna, joka alun perin sijaitsi läntisen parven keskellä, näkyy jo ennen vuotta 1925 otetuissa valokuvissa pohjoisen parven keskiosassa, ja 1900-luvun alkuvuosina laaditussa inventaarissa vaakuna mainitaan pohjoisparven otsassa. Siirto liittyyneen johonkin suurempaan muutostarpeeseen, sillä aivan keveistä syistä vaakunaa ei olisi lähdetty siirtämään. Vaakuna on siirretty alusrakenteineen kaikkineen, eli koko kaiteen keskiosa on siirretty uuteen paikkaan. Ainakin vielä 1880 von Fersenin vaakuna on ollut alkuperäisessä sijainnissaan läntisen parven keskellä.⁶⁷ Vuonna 1922 otetussa valokuvassa näemme läntisen parven 1892 saaman uuden muodon. Parvi muutettiin juuri tuolloin, urkujen vuoksi tehdyn vahvemman rakenteen aikaansaamiseksi. Sukuvaakuna teksteineen on yhteensä niin leveä, ettei se enää olisi mahtunut 1892 muotoillun parven keskiosaan. Se on siis siirretty todennäköisesti juuri 1800-luvun loppupuolella urkujen tuoman muutoksen yhteydessä.

Yhtenä kysymyksenä parvien muutosten myötä nousee parvia kannattavien pilasterien ikä. Mikäli pohjoisen parven pilasterit ovat kirkon rakennusvuodelta eli vuodelta 1803, niin kuin oletettavaa on, olisivat eteläisen parven kannattajapilarit noin 90 vuotta nuoremmat. Toisaalta ainakin urkuparven pilarien yläosat on tehty vastaamaan muiden pilarien

⁶⁶ Turun arkkihiippakunnan Tuomiokapitulin arkistoaineisto TMA E VI 20b

⁶⁷ Aspelin 1880; Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, Finska vetenskap societeten 33. häfte. Liite: Kertomus Rauman, Lapin ja Eurajoen kirkoista.

yläosia vuonna 1925. Urkuparven pilareita on myös siirretty, joten mahdollisesti ne ovat kokonaisuudessaan nuorimmat.⁶⁸

*Kuva otettu helmikuussa 2024 kohti pohjoista parvea, jonka kaiteen keskellä Von Fersenin sukuvaakuna sijaitsee nykyään. Nykytilan mittauspiirustukseen osoitettu punaisella oletettu alkuperäinen pohjoiselta kuistilta parvelle johtavan oviaukon paikka. Kuistin alakatto on ollut nykyistä korkeammalla. Oviaukko on nykyisten paneelien takana piilossa.*⁶⁹

⁶⁸ Ikäjärjestys voidaan halutessa todeta pilarin värikerroksista.

⁶⁹ Tämä voidaan halutessa tarkistaa parven tai kuistin puolelta. Samoin voidaan tarkistaa, onko eteläiselle parvelle ollut käyntiä kuistin puolelta, vai onko porras jo alkujaan rakennettu kirkkosalin puolelle.

Kamiinalämmitys

Kirkkoherranvirastosta lähetettiin turun tuomiokapitulille alla kuuluva viesti 19.12.1898:

Korkea-arvoiselle Tuomiokapitulille saan lokakuussa 1897 täällä pidetyn piispan tarkastuksen määräyksen mukaan ilmoittaa koskeva Eurajoen kirkon ja sakariston lämmitysuneilla varustamisesta, että täällä pidetystä kirkkoneuvoston ehdotuksen mukaan kirkonkokouksesta viimeksi kuluneen syyskuun 2 p:vä päätettiin seuraavasti: ”Yksimielisesti tunnustettiin kirkon ja sakariston lämpimäksi saaminen sekä tarpeelliseksi että hyödylliseksi, vaan katsoen seurakunnan nykyiseen ja lähimmästä tulevaisuudesta oleviin yhteisiin rasituksiin jätetään kirkon ja sakariston lämpimäksi saattaminen tuleviin aikoihin, jolloin asia uudesti vireoille herätetään.”

Kamiinat asennettiin kirkkoon kuitenkin jo vuonna 1899⁷⁰. Oikealla olevassa piirustuksessa paikannettu kirkossa sijainneet viisi kamiinaa.

Eurajoen pitäjän kunnia-arvoisa temppeli on rakennettu puusta v. 1803. Ensi kerran se korjattiin v. 1890 ja nykyiseen muotoonsa v. 1910. Vuonna 1899 rakennettiin kirkkoon lämmityslaitteet, urut asetettiin jo v. 1892. Kirkossa ei ole alttaritaulua, mutta alttari on koristeltu maalauksilla. Ne maalautti Vuojoen kartanon herra, kreivi von Fersen ja esittävät ne pitäjän ja von Fersen-suvun vaakunaa n. n.	Pitäjässä on vielä toinenkin puutirkko, nim. Trianteen rukoushuonekunnassa, joka rakennettiin v. 1731. Uudelleen se laudoitettiin v. 1891. Kirkon alttaritaulu esittää Pyhää Ehtoollista, mutta sen maalajaista ei ole tietoa kirkossa ei ole lämmityslaitteita eikä urkuja. Jumalanpalveluksia pidetään siinä edelleenkin.
---	---

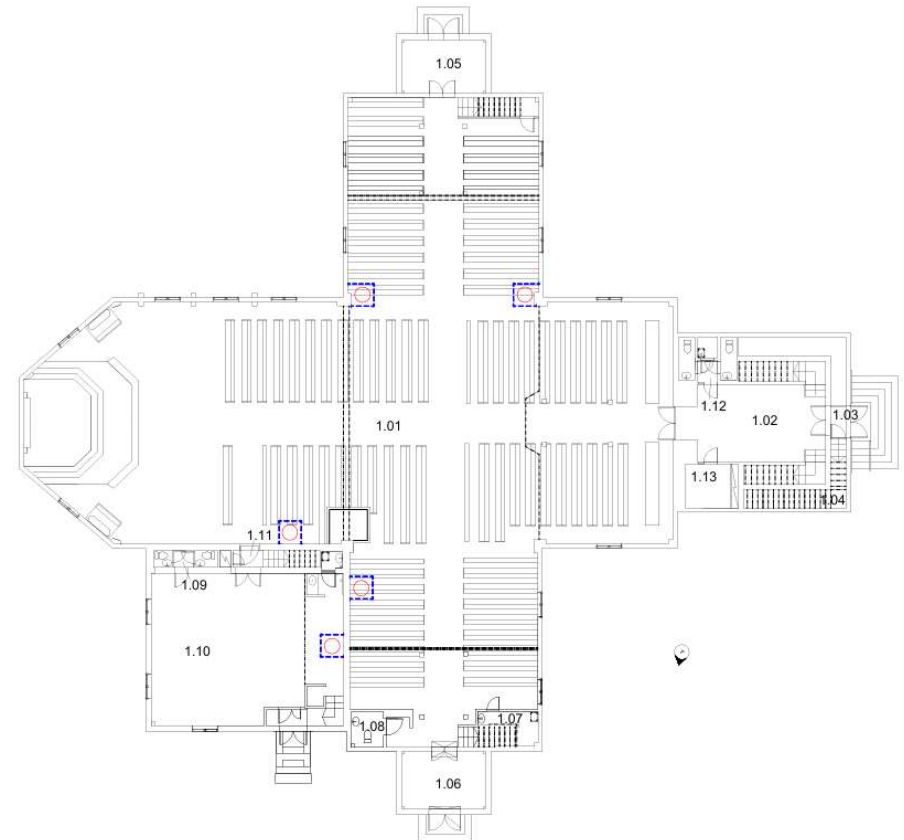
Lalli nro 152

10.7.1926. Leikkeessä lukee: ”Eurajoen pitäjän kunnianarvoisa temppeli on rakennettu puusta v. 1803. Ensi kerran se korjattiin 1890 ja nykyiseen muotoonsa v. 1910. Vuonna 1899 rakennettiin kirkkoon lämmityslaitteet, urut asetettiin jo v. 1892. Kirkossa ei ole alttaritaulua mutta alttari on koristeltu maalauksilla. Ne maalautti Vuojoen kartanon herra, kreivi von Fersen ja esittävät ne pitäjän ja von Fersen – suvun vaakunaa. ”..

⁷⁰ Inventaari 1900-luvun alku. TMA, Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkisto E VI 20b vuosilta 1858 -1890.

Sisätilojen muut muutokset

Ensimmäisessä vaiheessa kirkon sisätilan voidaan yksinkertaistettuna sanoa olleen voimakkaan sininen. 1867 sisätilat muuttuivat merkittävästi, kun penkit ja ovet sekä mm. pylväiden alaosat oottrattiin ⁷¹.

Nykytilan mittausspiirustuksessa (2023) osoitettu punaisella ympyrällä 1899 asennetut kamiinat ja sinisellä niiden perustukset, jotka edelleen ovat paikallaan. Ajantasapiirustus 2023 ja merkinnät: Elo Södergren arkkiheddit Oy

⁷¹ Inventaario 1.8.1874, allekirjoittanut pastori Gustaf Molin. Turun maakunta-arkisto, Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkisto E VI 20b vuosilta 1858 -1890.

Saumapeltikatto

Alla olevassa valokuvassa on kirkko kuvattuna 1896. Tornin vesikatteena näyttää olevan jo tällöin saumapelti. Pääkatteen päällä on paanu. Peltikate asennettiin paanun tilalle vuonna 1901.⁷²

Peltikaton uusimistyön yhteydessä 2023 katon itälappeen alaosa löydettiin muutamia ylösalaisin asennettuja käytettyjä paanuja tasoittamassa peltikatteen aluslaudoitusta. Samaan tarkoitukseen oli käytetty myös vanhoja suurikokoisia päreitä.

Kirkko kuvattuna etelästä: 1896, Finnan valokuva-arkisto, Museovirasto, historian kuvakokoelma.

Vanhoja päreitä paljastui vanhan peltikatteen alta kuorin etelälappeella kesällä 2023.

⁷² TMA, Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkisto E VI 20b

Vasemmalla yllä: Eteläisen sakaran itälape. Peltikatteen aluslaudoitusta on vuosisadan vaihteessa suoristettu mm. käytetyin pärein ja paanuin.

Vasemmalla alla: Peltikatteen alustaa kuvattuna länsitornin telineiltä kesällä 2023.

Alla: Länsitornin huipun peltikate oli vanhempi kuin muun kattopinnan pelti. Peltikate uusittiin kokonaisuudessaan kesällä 2023. Tornin huipulla on alun perin ollut viiri, jossa numero 1803.

Kustaa Aadolfin kirkko kuvattuna kaakosta keväällä 2023 ennen kesän peltikaton uusimistöitä. Kuvassa oleva ruskea peltikate on asennettu 1800-luvun lopussa tai 1900-luvun alussa, tornin kate ilmeisesti jo aiemmin. Kiiltävät lappeat pohjoisessa ja eteläisen kuistin päällä on vaihdettu jo aiemmin.

Uusi julkisivulaudoitus ja maalaus

Kirkon ulkoasu on vuosisadan loppua kohti tultaessa katsottu jo niin *halloittuneeksi*, että kirkonkokous päätti rakennuksen uudelleen laudoittamisesta ja öljymaalilla maalaamisesta. Työhön ryhdyttiin kesäkuussa vuonna 1889.⁷³ Ensimmäinen julkisivulaudoitus oli tehty 1825 ja maalattu ensimmäisen kerran 1828. Huoltomaalaukset tehtiin 1846 ja 1865. Luultavasti julkisivulle ei tällä välillä ollut juuri tehty muita huoltotoimenpiteitä, kun sen todettiin jo kuudenkymmenen vuoden kuluttua olevan uusimisen tarpeessa. Ei ole tietoa, minkälainen vuonna 1825 asennettu laudoitus on ollut. Nykyinen julkisivulaudoitus on suurella todennäköisyydellä juuri tuo 1889 asennettu, paitsi osaa alimmista pysty-laudoista, joita on vaihdettu ilmeisesti 1960-luvun korjaus- ja muutostyön aikana, sillä niiden maalikerroksista puuttuvat osin muussa laudoituksessa olevat alimmat kerrokset.

Oliko kirkon värin vaihto kansallismielisten protesti?

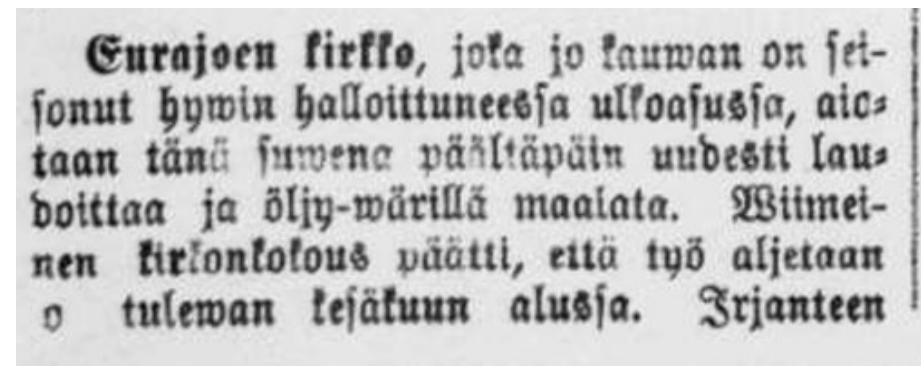
1880-luvun lopulla Suomi oli jo matkalla kohti ensimmäisten sortokausien ilmapiiriä. Kansallisromanttisuus heräsi kuvataiteessa ja arkkitehtuurissa ja kansallismielisyys politiikan saralla.

Kirkko vaihtoi väriään varsin radikaalisti kesällä 1889, kun se päätettiin laudoittaa uudelleen ja punamullan sijaan uuden värin haluttiin olevan tumma okra öljymaali. Toki voidaan ajatella keltaisen tulleen yksinkertaisesti muotiin, mutta on myös mahdollista, että keltainen väri, joka miellettiin Ruotsin kuninkaan väriksi, haluttiin antaa kirkolle hiljaisen protestin nimissä itänaapurია vastaan.⁷⁴

⁷³ Lehtiartikkeli Aura nro 114, 17.5.1889 ja kirkonkokouspöytäkirja 24.11.1889, Turun maakunta-arkisto, Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkisto E VI 20b vuosilta 1858 -1890.

24.11.1889 pidetyn kirkonkokouspöytäkirjan mukaan kesällä 1889 tehdyn uuden julkisivulaudoituksen lisäksi tehtiin uudestaan myös ikkunat.

On todennäköistä, että juuri tällöin, kun urkujen hankkiminenkin oli jo tiedossa, korotettiin urkuparvelle yltävät korkeat ikkunat nykyiseen mitaansa.

Aura nro 114, 17.5.1889.

⁷⁴ Historiassa on paljon sattumuksia, joita ei sanoiteta eikä varsinkaan kirjoiteta, ja tämä kirkon värin vaihtuminen saattaa olla yksi niistä. Asiasta ei varmaankaan puhuttu ääneen, mutta kaikki seurakuntalaiset sisimmässään tiesivät sen merkityksen joka kerta uuden värin saaneen kirkkonsa nähdessään.

Seurakunnan arkipäivää

Muutosten keskellä tavallinen kirkollinen elämä jatkui. Tiedonkulku alueelta toiselle oli varmistettava. Kuulutuksia ja virkakirjeitä Luvialle ja Eurajoelle kuljetettiin urakalla hevoskyydillä, sillä se oli nopein kulkupeli 1800-luvun lopulla.⁷⁵ Reilu sata vuotta sitten ajat olivat erilaiset myös muin tavoin. Joulupäivänä vuonna 1896 aamusaarnan piti pastori Roos jo klo 6.00. Samana päivänä puolipäiväsaarnan antoi kirkkoherra Sjöblom. Myös tapaninpäivänä saarnattiin puoliltapäivin.

Kirkollisia ilmoituksia

Saarnatuoroja.
Joulupäivänä saarnaavat:

Rauman kirkossa:
Aamusaarnan (kello 7) prowasti Raitila
Puolipäiväsaarnat: suomalaisen (kello 9)
ja ruotsalaisen (kello 12) pastori Helenius.
Kolehdit ylioppilaille.
Ehtoosaarnan (kello 4) prowasti Raitila.

Eurajoen kirkossa:
Aamusaarna kello 6 pastori Roos.
Puolipäiväsaarnan kirkkoh. Sjöblom.

Tapaninpäivänä saarnaavat:

Rauman kirkossa:
Puolipäiväsaarnat (kello 9 ja 12) prowasti Raitila.
Kolehdit kirkolle.
Ehtoosaarnan (kello 4) pastori Helenius.

Eurajoen kirkossa:
Puolipäiväsaarnan kirkkoh. Sjöblom

Irjanteen kirkossa:
Puolipäiväsaarnan pastori Roos.

Rauman lehti nro 103 23.12.1896

1800-luvun lopulla Eurajoen seurakunnassa raportoitiin seurakuntalaisten huonoa lukuintoa ja siveyden surkeaa tilaa. Etenkin 6. ja 7. käskyä rikottiin niin usein, että rikkomuksia saatettiin kertojan mukaan pitää ennemmin sääntönä kuin poikkeuksena.⁷⁶

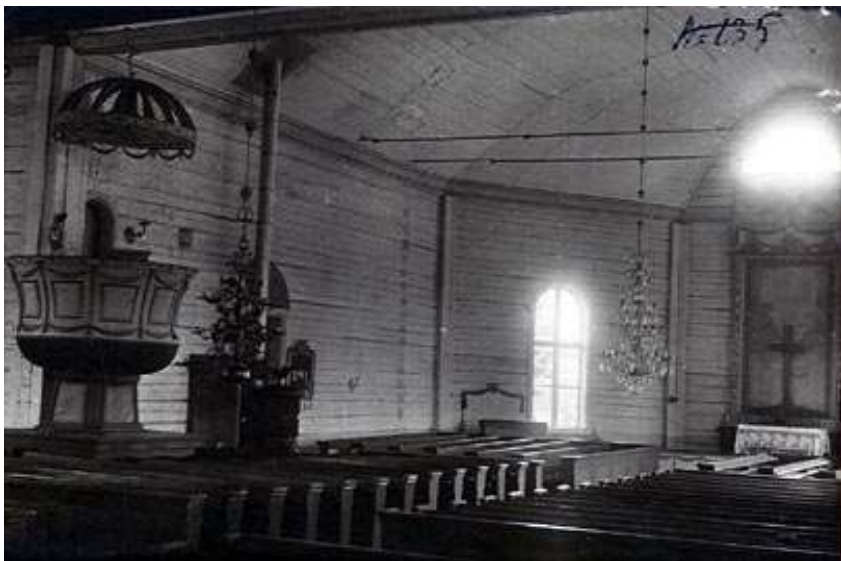
— **Kirkkopöytäkirja** Eurajoen nimismiespiirissä myytiin kolmen vuoden ajaksi, luvien tämän vuoden alusta, urakalle ja tefi jittä talollinen ja kestäkewari Dawid Mätkälahti, Eurajoen pitäjän Irjanteen kylästä, alimman tarjouksen, nim. 32: 50 wuodesja kuulutuksen p. m. virkakirjeiden toiemisestä nimismieheittä Luwian kirkkoon ja 17: — Eurajoen kirkkoon. Nämät tarjoukset hyväksyttiin sittemmin kuntakokouksessa viime marraskuun 23 p:nä ja on läänin kuvernööri, jonka wahvistettawaksi tämä päätös lähetettiin, hyväksynyt ja wahvistanut sen.

Aura nro 6 16.1.1894

⁷⁵ Lehtiartikkeli Aura nro 6 16.1.1894

⁷⁶ Kertomus seurakunnan tilasta Lääninrovastille 1.9. 1883, ote. Turun maakunta-arkisto, Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulin arkisto E VI 20b vuosilta 1858 - 1890.

Valokuvat kertovat

Yllä: Kustaa Aadolfin kirkon interiööri kohti saarnastuolia ja alttaria 1922. Satakunnan Museon valokuva-arkisto SNL73281 Valokuvaaja Kuusela Juho.
Oikealla yllä: Kustaa Aadolfin kirkon interiööri kohti pohjoista, ennen vuotta 1925. Ilkka Heikkilän arkisto. Oikealla alla: Kustaa Aadolfin kirkon interiööri kohti itää, ennen vuotta 1925. Ilkka Heikkilän arkisto.

Kustaa Aadolfin kirkon sisätilat olivat merkittävästi nykyisestä poikkeavat vuoteen 1925 asti. Liimamaalatut hirret ovat vielä näkyvillä. Myös nurkissa olevat pilarit ja följarit ovat verhoamatta. Kattoholvin näkyvänä pintana on leveä, valkeaksi maalattu lankku. Kattolista vaikuttaa saman muotoiselta kuin nykyäänkin, mutta on kuitenkin uusittu katon ja seinän paneloinnin yhteydessä myöhemmin. Tilan läpi kohoavilla teräksisillä savuhormeilla varustettuja kamiinoita oli kuusi kappaletta. Penkit olivat alttarin edustalla toisin päin kuin nykyään, ja sivuparville oli käynti eteisten kautta.

Alkuperäisen sinisen kauden jälkeen kirkkotilaa koristi ootrauskäsittely niin ovissa kuin penkeissäkin. Vain saarnastuoli, parvien kaiteet ja alttarin kaide säilyttivät sinisen värinsä.

1900-luvun alun maisema

Eurajoen Kustaa Aadolfin kirkko Senaatin kartalla. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto Senaatin kartasto. Kartta on päivätty 1903.